

FABL NEDİR?

Göksel GÜNDÜZ
Uğur ASLAN
Mikail İNCİR

“**Fabl**” sözcüğünün kökeni, Latince “**hikâye**” anlamına gelen “**fabula**”dır. Fakat bu sözcük zamanla, bir ahlak ilkesini veya bir davranış kuralını anlatan kısa sembolik bir hikâye türünün adı olmuştur. Bu tür hikâyelerin kahramanları genellikle hayvanlardır. Hikâye kahramanı olan bu hayvanlar, kendi özelliklerini korumakla birlikte, insan gibi konuşurlar. Esasen “fabl” bu özelliği nedeniyle masalımsı eserler arasında yer alır.

Fabllerde **öğretici (didaktik)** bir amaç güdülür; gündelik hayatla ilgili dersler verilir. Okurlar, çoğu zaman, verilen dersin veya öğüdün ne olduğunu anlamakta zorluk çekmezler. Çünkü bu ders veya öğüt, eserin bir yerinde, çok kez sonunda bir atasözü veya özdeyiş biçiminde açıkça belirtilir. Fabllerde insanların kusurlu ve gülünç yönleri de doğrudan doğruya bir eleştiri konusu yapılır.

Çoğu **manzum** olan fabllerin başlıca amacı, belli bir ana fikri bir veya birkaç olayın yardımıyla en kısa yoldan açıklamaktır. Bundan dolayı fabller kısadır ve şu dört bölümden oluşurlar:

- 1)Olayların ve kahramanların tanıtıldığı **giriş bölümü**.
- 2)Olayların entrikalarla düğümlendiği **gelişme bölümü**.
- 3) Düğümün çözüldüğü sonuç **bölümü**.
- 4)Olay veya olayların arkasında yatan ana fikrin açıklandığı **ders bölümü**, eski deyişle “**kissadan hisse bölümü**”

Fabller, çocuklara, iyi ve ahlâkî davranışlar kazandırma bakımından eğitici yanı güçlü eserlerdir. Özellikle 10- 12 yaşlarındaki çocuklar fabl okumaktan, anlatmaktan ve dinlemekten zevk alırlar. Çocuklar, kısa ve canlı konuşmaları kapsayan fablleri doğal bir ortam içinde temsil de edebilirler, sahneye koyabilirler.

Kişilerin veya toplumun aksayan yönleri fabl aracılığıyla düzeltilmeye çalışılır. Hayalî varlıklar ve olaylar gerçeğe ne kadar yakın olursa fabl o derecede etkili ve başarılı olur.

İnsanlara bir takım mesajların sunulması veya bazı zorba tiplerin eleştirilmesi amacıyla, dünya edebiyatında çeşitli milletlerin kültürlerinde yer alan hikâyelerde hayvan motiflerinin kullanılması da oldukça yaygındır.

Fablin sonunda kissadan hisse alınabilecek bir dersin verilmesi onu masaldan ayıran özelliklerin başında gelir.

Yalın, gülmece ağırlıklı ahlâkî öyküler olan fabller, masallar gibi, sözlü edebiyat ürünleri olarak günümüze kadar anlatıla anlatıla gelmiş, daha sonra da yazılı edebiyatın önemli bir parçası

olmuşlardır. Fabllerde, **teşhis** ve **intak** sanatlarından yararlanılarak anlatıma canlılık ve güzellik kazandırılmış olur. Teşhis sanatı, tabiattaki varlıklara insan benliği vermek, onları insanmış gibi anlatmaktır. İntak sanatı, teşhis sanatıyla insan benliği verilen varlıkları insan gibi konuşturur.

FABLLERİN KAYNAĞI VE DÜNYADAKİ TEMSİLCİLERİ

Bugün hala ilgiyle okunan fabllerin kökleri çok eski çağlara kadar uzanır. Kesin olmamakla beraber, ilk örneklerinin Hindistan'dan çıktığı söylenir. İlk yazılı örnek de "**Pançatantra**" masallarıdır. Eserin yazılış tarihi **MÖ 100-300** yılları arasına rastlamaktadır. Pançatantra Masalları, bu türün en eski ve ilginç bir örneği sayılır. Bazı kaynaklarda da eserin, MÖ. 200 yılında **Keşmir**'de derlendiği belirtilir. Ancak, çok daha sonraki yüzyıllarda (MS. 100-150) ortaya çıkan ve ün kazanan bu eserin yazarının kim olduğu ve hangi yıllar arasında yaşadığı henüz kesinlikle bilinmemektedir. Yalnız eserin başında bu masalların, zamanın iki genç prensini eğitmek (yetiştirmek) amacıyla **Vishnuşarman** adlı biri tarafından anlatıldığı belirtilmiştir. Hem insanların hem de hayvanların yer aldığı ve zaman zaman hikâyeler arasına felsefi mısraların serpiştirildiği **Pançatantra Masalları** bütünüyle, yetişkinlere hitap eden bir özellik taşır. Bununla birlikte, **Aisopos (Ezop)** ve **La Fontaine**'in fabllerine kaynaklık eden bu masalların bir bölümü, bu yüzyılın başlarında (**1908**), **ABD**'de resimlendirilerek çocuklar için yayımlanmıştır.

İkinci yazılı örnek, bir Hint eseri olan "**Kelile ve Dimme**"dir. Yine onun yazım tarihi de **MÖ. 300** yılları olarak kabul edilir. Bu eser, **Beydaba** unvanını taşıyan bir bilgin-filozof tarafından meydana getirilmiştir. Brahmanların önderi olan Beydaba, eserini **Debşelem** adlı Hint hükümdarı zamanında yazmış ve ona sunmuştur. Eserde yurt yönetimi, felsefe ve eğitimle ilgili sorunlar dolaylı olarak tartışma ve eleştirme konusu yapılmaktadır. Birinci bölümdeki hikâyelerin kahramanların olan iki çakaldan "**Kelile**" açık sözlülüğün ve doğruluğun, "**Dimme**" ise yalan ve iftiranın sembolüdür. Beydaba, zulmü ile tanınmış olan Debşelem'i hayvan hikâyeleri aracılığıyla uyarmak ve ona doğru yönetim yolunu göstermek istemiştir. Kelile ve Dimme, sonraki yüzyıllarda doğu ve batı dillerine tercüme edilmiştir. Fransız şairi La Fontaine fabllerini yazarken bu eserden de yararlanmıştır. Kelile ve Dimme'nin Türkçeye ilk çevirisi on üçüncü ve on dördüncü yüzyıllarda yaşadığı sanılan tasavvuf şairlerinden **Hoca Mesut Gülşehri** tarafından yapılmıştır. Eser, sonradan çeşitli yazarlar tarafından dilimize çevrilmiştir.

Doğu edebiyatında içinde birçok öğretici ve ahlaki hikâyelerin bulunduğu bir başka ünlü eser de **Şeyh Sadi** (1213-1292)'nin 1258'de yazmış olduğu **Gülistan** adlı eseridir. Yöneticilerin tutum ve davranışlarından sohbetin kurallarına kadar türlü konuları kapsayan bu eserdeki hikâyeler sözlü ve yazılı olarak kuşaktan kuşağa aktarıldığı gibi birçok doğu ve batı dillerine de çevrilmiştir.

Batı'da fabl, **Aisopos (Ezop)** masallarıyla kendini göstermiştir. Ezop, Batıda ilk fabl yazarı olarak gösterilir. MÖ. VII-VI. yüzyıllarda yaşadığı sanılan ve düşüncelerini baskılı bir yönetim altında ancak küçük hayvan hikâyeleriyle anlatabildiği söylenen Ezop'un fablları birçok dile çevrilmiştir. Kökleri eski Hint edebiyatına kadar uzanan

birtakım fabller de Ezop'a mal edilmiştir. Bugüne kadar 360'a yakın Ezop masalı derlenmiştir. Ezop (Aisopos) günümüze kadar gelmiş yaklaşık üç yüz masalıyla, insanlara her çağda dersler vermiş bir ustadır. **Samos** adasında mı, Anadolu'da Eskişehir yakınlarında mı doğduğu bilinmeyen Ezop, Samos'ta yaşayan **İadmon** adlı bir yurttaşın kölesi olmuştur. Kölesinin bilgeliğinden etkilenen İadmon daha sonra onu özgürlüğüne kavuşturmuş, Ezop da Atina'ya gitmiştir. Orada halkın savunuculuğunu yapmış, bu yüzden de düşünce özgürlüğüne her zaman karşı çıkmış diktatör **Peisistratos**'un öfkesini üstüne çekmiştir. Sonunda ölüm cezasına çarptırılarak bir uçurumdan atılmıştır. Atinalılar yıllar sonra kent alanlarından birine onun heykelini dikmişlerdir.

Ezop'tan sonra Batıda bu alanda büyük bir başarıya ve üne erişen Fransız yazar ve şairi **Jean La Fontaine** (1621-1695), bugüne kadar nesir olarak yazılmış ve anlatılmış Ezop masallarını yeniden kaleme alıp manzum biçimine çevirerek yeniden yetişkinlerin dünyasına kazandırmıştır. **La Fontaine**, kendisinden önce bu alanda yazılmış eserlerden de yararlanmıştı. La Fontaine, fabllerinde genellikle öğüt dediğimiz dersi metnin sonuna koymuş ve okura ahlâkî bir sonuç sunmuştur. La Fontaine'in bugün daha çok çocuklarca okunan ve sevilen hayvan masalları, aslında çocuklar için yazılmamıştır. La Fontaine, eleştirmek istediği kişileri bu öykülerle yermiş ve gülünç durumlara düşürmüştür. Zamanla bu kişiler unutulmuş, masallar çocuk edebiyatının ilginç ürünleri arasında yerini almıştır.

La Fontaine'nin masallarından bazıları şunlardır:

1. Ağustos böceği ile Karınca
2. Karga ile Tilki
3. Kurt ile Kuzu
4. Tavşanla Kaplumbağa
5. Kurt ile Köpek
6. Tilki ile Leylek
7. Horoz ile Tilki
8. Kedi ile Fareler
9. Kurt ile Leylek
10. Tarla Faresi ile Kent Faresi
11. Kurbağa ile Korkak Tavşan
12. Güvercin ile Karınca
13. Değirmenci Oğlu ile Eşeği
14. Ayının Dostluğu
15. Altın Yumurtlayan Tavuk
17. Tilki, Horoz ve Karga
18. Fino ile Eşek
19. Yarasa ile Gelincikler
20. Aslan ile Sinek
21. Horoz ile İnci

Daha sonraki yüzyıllarda, İngiliz şairlerinden John Gay (1658-1732) fabl türünde bir eser yazmıştır.

Tüm dünyada Masalın Babası diye haklı bir ün yapan **H. C. Andersen**'in sınırsız bir yaşam sevgisiyle temellenen masallarından **Çirkin Ördek Yavrusu** en tanınmışlarından. Dünya çocuk klasiklerinin en büyük baş yapıtları arasında yer alan bu masalarda Andersen, dünyaya ve olaylara çocuksu bir içtenlikle bakmış ve ele aldığı, hepsi birbirinden düşündürücü konuları, ancak

çocuklara özgü yalın bir gülmece ve sarsıcı bir acıma duygusuyla işlemiştir.

EDEBİYATIMIZDA "FABL" ÖRNEKLERİ

Tanzimat Döneminden sonra Batı dünyasına ait fabller dilimize çevrilmeye başlanmıştır. Örneğin, **Kayserili Rüştü'nün "Nuhbet-ül-etfal" (1858)** adlı ilk Türkçe alfabesinde bazı çeviri fabllere yer verilmiştir. Bu konuda çeviri çalışmalarıyla dikkatleri çeken edebiyatçılarımızın başında **Ahmet Mithat Efendi** (1844–1912), **Şinasi** (1826–1869) ve **Recaizade Mahmut Ekrem** (1847–1914) gelir.

Şinasi, La Fontaine'in "**Kurt ile Kuzu**" hikâyesini dilimize çevirmiş, ayrıca kendisi de bu türde "**Eşek ile Tilki**", "**Karakuş Yavrusu ile Karga**" ve "**Arı ile Sivrisinek**" gibi manzum hikâyeler yazmıştır.

Ahmet Mithat Efendi, "**Kıssadan Hisse**" (1869) adlı eserinde Ezop, La Fontaine ve Fenelon'dan çocuklar için yaptığı çevirilerle kendisinin yazdığı fablleri toplamıştır.

Recaizade Ekrem de yine La Fontaine'den "**Horoz ile İnci**", "**Kurbağa ile Öküz**", "**Karga ile Tilki**", "**Meşe ile Saz**" ve "**Ağustos Böceği ile Karınca**" gibi birtakım çeviriler yaparak edebiyatımızda bu türe ait örneklerin sayısını artırmıştır.

Muallim Naci'nin "Kuzu", "Kırlangıç", "Avcı", "Oduncu ile Azrail" gibi manzumeleri; **Nabizade Nazım'ın "Bir Sansar ile Horoz ve Tavuk"** adlı eserlerini de dönemin çocuk şiirleri açısından ilk örnekleri, çocuk şiirinin ilk habercileri olarak sayabiliriz.

La Fontaine'in birçok manzum hikâyeleri daha sonra değişik tarihlerde başka şairlerimiz tarafından da Türkçeye çevrilmiştir. Bu şairler arasında çevirileri çocuklarca zevkle okunmuş ve okunmakta olanları şöyle sıralayabiliriz:

İ. Alaattin Gövsa

Siracettin Hasırcıoğlu (1877–1937)

A. Ulvi Elöve (1881–1975)

M. Fuat Köprülü (1890–1966)

Vasfi Mahir Kocatürk (1907–1961)

O. Veli Kanık (1914–1950)

La Fontaine'in bütün fablleri Türkçe'de **Sabahattin Eyüboğlu'nun Masallar** (1969) adlı kitabında ilk kez topluca yayımlanmıştır.

Nazım Hikmet de, La Fontaine'in masallarını manzum bir dille Türkçemize kazandırmıştır. Her biri birbirinden güzel olan bu masallardaki kahramanlar, genellikle hayvanlardan seçilmiş. Hayvanların başından geçen olayları öğrenince kendimize dersler çıkarıyor, iyiyle kötünün, güzelle çirkinin, haklıyla haksızın kavgasını daha iyi anlıyoruz.

Günümüzde ise, **Tarık Dursun K.** adlı yazarımızın da bu türle ilgili eserleri vardır.

FABL ÖRNEKLERİ

Horoz ile Tilki

Görmüş geçirmiş, anasının gözü bir horoz

Tünemiş bir ağacın dalına.
Kurnaz tilki, sesini yumuşatarak, ona
Dedi ki: "Kardeşçığım, artık dostuz;
Barış oldu hayvanlar arasında.
Müjde getirdim sana, in de bir öpüşelim;
Ama Allah aşkına oyalanma;
Çünkü bilirisin ya, başımdan aşkım işlerim.
Oysaki siz serbestsiniz daima,
İşleri düşünemeye bilirsiniz;
Hem artık siz yardım da ederiz.
Ama kuzum, in de aşağıya bir
Doya doya öpeyim gözlerinden"
"Kardeşim" dedi horoz, "Bu mutlu haberinden
Daha güzel bir haber almazdım şüphesiz.
Bu nefis
Bu mutlu haberinden.
Üstelik bunu senden öğrenmekle
Sevincim iki kat oldu. Ama dur hele...
Bunu müjdelemek için olacak,
Bak iki tazi geliyor koşarak"
Hızlı da koşuyorlar; haydi ben ineyim de
Hep birden öpüşelim tazılar geldiğinde.
"Hoşça kal " dedi tilki, "Yolum biraz uzunca,
Kutlarınız bu barışı yeniden buluşunca."
Çabuk toplayıp taşı tarağı,
Külhani bir anda tırmandı dağı.
Bir iş çıkmamıştı numarasından.
O sırada çalının arkasından,
İhtiyar horoz kıs kıs gülüyordu.
Oyunbazı oynatmak pek tatlı oluyordu.

La Fontaine'den çeviren; Orhan Veli Kanık

Aslan ile Fare

Herkes herkese yardım etmeli,
Ben büyük, o küçük dememeli
İki masalım var bunun üstüne,
Başka da bulurum isteyene.

Aslan toprakla oynuyormuş bir gün;
Birde bakmış pençesinde fare,
Aslan, aslan yürekliymiş o gün,
Kıymamış canına, bırakmış yere.
Boşuna gitmemiş bu iyiliği.
Kimin aklına gelir,
Farenin aslana iyilik edeceği?

Etmış işte, hem de canını kurtarmış.
Günün birinde aslan
Biraz çıkayım derken ormandan,
Düşmüş bir tuzağa,
Ağla içinde kalmış;

*Kükremiş durmuş boşuna;
Bereket fare usta yetişmiş imdada;
Bu iş kükremekle değil,
Kemirmekle olur demiş.
Başlamış incecik dişlerini işletmeye
Gelmiş ipin hakkından kıtır kıtır.
Bir ilmik kopunca ağdan hayır mı kalır?
Sabır, biraz da zaman
Güçten, öfkeden daha yaman.*

La Fontaine Masalları (Çev. Sabahattin Eyüboğlu)

Kaynaklar

- 1. Türk Dili Ansiklopedisi*
- 2. Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*
- 3. Edebiyat siteleri*